

Joi 21 septembrie 1939, în jurul orelor 13:40 – 13:45, o echipă de legionari a asasinat pe Armand Călinescu, președinte al Consiliului de Miniștri al României.

Practica asasinatului ca formă de acțiune politică n-a fost des folosită în spațiul românesc, însă nici prea rar. Putem aminti mari personalități politice care au avut un sfârșit năpraznic: Mihail Viteazul (9/19 august 1601), Tudor Vladimirescu (27 mai 1821), Barbu Catargiu (8 iunie 1862), Gh. Duca (29 decembrie 1933), Ion Antonescu (1 iunie 1946), Nicolae Ceaușescu (25 decembrie 1989).

Armand Călinescu, fiul unui medic militar se născuse în Pitești la 22 mai 1893. După studii în București (Facultatea de Drept și Facultatea de Litere și Filosofie) a obținut la Paris în 1921, doctoratul în Economie. În 1925 a intrat în politică ca membru al Partidului Țărănesc (devenit Partidul Național Țărănesc în 10 octombrie 1926 prin fuziune). În decembrie 1937, gruparea sa de centru din cadrul P.N.Ț. accepta să participe la guvernarea lui O. Goga, fapt care i-a atras excluderea din partid. A ocupat succesiv posturi ministeriale: secretar general la Ministerul Agriculturii și Domeniilor, subsecretar de stat la Interne. Fidelitatea față de regele Carol al II-lea i-a fost răsplătită prin funcțiile de ministru de Interne și președinte al Consiliului de Miniștri (7 martie-21 septembrie 1939).

Colaborarea cu regele s-a amplificat după instaurarea dictaturii regale la 10 februarie 1938. În guvernul Goga (decembrie 1937-februarie 1938), lui Armand Călinescu i-a fost încredințat Ministerul de Interne, cu toate că nu făcea parte din Partidul Național-Creștin. Regele insistase să fie pus la Interne un om energic, devotat și ostil Mișcării Legionare. Coleg de guvern, era generalul Ion Antonescu la Ministerul de Război. La 9 februarie 1938, s-au consumat două evenimente care au schimbat structura politică și au dat României o orientare nouă atât în politica internă cât și în cea externă. Acestea au fost „dejunul miliardarilor” în care centrele de putere (cercurile industriale și financiare) au propus lui Carol al II-lea instaurarea imediată a dictaturii regale, și celălalt, consfătuiri private la Palat convocate de rege. Au participat regele, Gheorghe Tătărescu – președinte al Consiliului de Miniștri în mai multe guverne în răstimpul 1934-1940, Armand Călinescu și Ernest Urdăreanu (mareșalul palatului). În urma conciliabulului celor patru, a doua zi 10 februarie, Goga a fost chemat în audiență la rege, și-a dat demisia și seara a fost constituit noul guvern sub președinția patriarhului Miron Cristea (1868-1939, patriarh din 1925). La Interne era Armand Călinescu, la Război Ion Antonescu. În urma loviturii de stat, regele a luat puterea și a instaurat dictatura regală. În noaptea de 10-11 februarie, suveranul a prezentat o declarație către Națiune, în care justifica acțiunea prin intenția de salvare a României. Armand Călinescu, adept fără rezerve al acțiunilor regale, a făcut aprecieri elogioase asupra actului de la 10 februarie 1938: „...eram pe marginea prăpastiei... ori război civil, ori închinarea la străini... regele a salvat țara”. În antiteză ziaristul Pamfil Șeicaru (1894-1980) numea noul guvern „guvernul nepăsării naționale”.

La 20 februarie 1938 a fost dată publicității Constituția care acorda puteri discreționare regelui care cumula puterea legislativă și executivă. Noua Constituție interzicea comentariile asupra schimbării formei de administrare a statului și introducea pedeapsa cu moartea. După trei zile de referendum, în cadrul ceremoniei de la Palat, Constituția a fost promulgată.

La 31 martie, prin decret regal au fost desființate toate partidele politice și a fost înființat Consiliul de Coroană, ca organ de stat.

Situația internațională se agrava. Crizele politice erau dezamorsate prin cedarea diplomației occidentale în relațiile cu Reichul. La München, la 29-30 septembrie, reprezentanții Franței și Marii Britanii: Daladier și Chamberlain au cedat în fața presiunilor germanoitaliene exercitate de Hitler și Mussolini și au acceptat ca regiunea sudetă a Cehoslovaciei locuită de germani, să fie cedată Germaniei.

În noiembrie Carol al II-lea a făcut o deplasare diplomatică în Marea Britanie, Franța și Germania, cu scopul de a încheia alianțe și a sonda intențiile interlocutorilor referitoare la România. Hitler, i-a cerut regelui să aducă la conducere Garda de Fier. În drum spre țară, Carol a ordonat executarea comandanților legionari aflați în detenție. Prefectul poliției, Gavrilă Marinescu, a executat ordinul regal. Armand Călinescu fusese informat de decizia regală. În noaptea de 29-30 noiembrie, dubele Siguranței în care erau legionarii, au oprit în apropierea pădurii Tâncăbești și deținuții au fost executați prin strangulare. Motivarea Siguranței a fost că arestații au încercat să evadeze în drum spre închisoarea Jilava. Legionarii au declarat că vinovați pentru asasinarea comandanților erau cei

doi stâlpi ai tiraniei, Carol al II-lea și Armand Călinescu, iar complici erau Elena Lupescu și Nicolae Iorga. Răzbunarea lor se va realiza prin „echipe de sacrificiu”. Ceea ce s-a și întâmplat cu Armand Călinescu la 21 septembrie 1939 și cu Nicolae Iorga la 27 noiembrie 1940, precum și cu cei 64 de foști demnitari care au participat la represiunile antilegionare, executați la închisoarea Jilava la 26-27 noiembrie 1940.

La 16 decembrie a fost creat partidul unic Frontul Renașterii Naționale (F.R.N.), primul partid de mase care a servit ca model lui Nicolae Ceaușescu. Comandant suprem era Carol al III-lea. Toți cetățenii de peste 21 de ani aveau obligația să se înscrie în partidul totalitar. Uniformele erau albe și albastre. În iunie 1940 F.R.N. a devenit Partidul Națiunii. Ziarul „România” era sursa de informații a partidului.

În urma decesului patriarhului Miron Cristea, la 6 martie la Cannes, Armand Călinescu a fost numit la 7 martie, președinte al Consiliului de Miniștri și însărcinat să formeze cabinetul.

Efectele „Acordului de la München” au fost dezastruoase pentru Cehoslovacia. Țara a dispărut ca stat de pe harta Europei. Cehia a fost anexată de Germania care a instituit Protectoratul Boemiei și Moraviei, Slovacia a devenit independentă, iar Ungaria horthistă a ocupat Ucraina Subcarpatică. În urma noilor realități, șeful guvernului local al provinciei, monseniorul Augustin Voloșin a solicitat la 14 martie guvernului român, alipirea teritoriului Ucrainei Subcarpatice la România. A fost refuzat. Mulțimi de cehi și slovaci au trecut granița în România și au primit ajutoare: hrană, îmbrăcăminte, locuințe, asistență medicală etc. Printre ei era și fostul șef al guvernului, A. Voloșin. Guvernul român a decretat mobilizarea parțială a Armatei Române. Hotărârea a fost luată în urma Consiliului de Coroană din 17 martie orele 18:30. Deviza neoficială era „cu arma la picior”.

Peste puțin timp, în urma insistențelor germane, la 23 martie s-a încheiat tratatul economic românogerman, între Regatul României și Reichul german, cu scopul de a se detensiona criza de încredere dintre cele două țări. Declarația lui Armand Călinescu: „Dăm petrol, dăm grâne, ca să nu dăm sânge”, nu avea substanță, întrucât în tratat nu se pomenea nimic de garantarea frontierelor românești. La 13 aprilie, primul ministru francez E. Daladier la Palatul Bourbon și N. Chamberlain, ministrul englez de Externe în Camera Comunelor, au dat României și Greciei garanții prin acordarea de asistență în cazul în care le-ar fi periclitată independența.

În 23 august la Moscova s-a parafat Tratatul de neagresiune germano-sovietic (pactul Ribbentrop-Molotov) care în actul adițional secret prevedea acceptul Germaniei la încorporarea Basarabiei în U.R.S.S. La 1 septembrie prin atacul Germaniei asupra Poloniei, a început Al Doilea Război Mondial. În aceeași zi, guvernul Român a propus Ungariei încheierea unui pact de neagresiune. La 6 septembrie, Consiliul de Coroană a hotărât neutralitatea României. Câteva zile mai târziu, miniștrii Marii Britanii și Franței au solicitat României distrugerea instalațiilor petroliere în situația nedorită a unei agresiuni germane. După consfătuirea dintre Carol al II-lea și Armand Călinescu, a fost avizată pozitiv solicitarea anglo-franceză.

La 21 septembrie, Armand Călinescu a fost asasinat de o echipă de legionară de sacrificiu. Fiul unui român din Argeș cumulasese multe dușmării. În interior ura înverșunată a legionarilor organizase mai multe încercări de suprimare a opozantului politic. În exterior, a iritat doi balauri nesățioși care au invadat Polonia pe care au împărțit-o, unul la 1 septembrie, celălalt la 17 septembrie. Ajutorul dat Poloniei nu putea fi iertat. La 12 septembrie tezaurul polonez, traversase România și fusese imbarcat la Constanța pe un vas englez. În 1945 fusese restituit polonezilor, spre deosebire de tezaurul României depozitat la Kremlin în timpul Primului Război Mondial, care n-a fost returnat niciodată. După 17 septembrie, în urma invadării Poloniei și de trupele sovietice care luau sub apărare viața și averea populației din Ucraina de Vest și Bielorusia de Vest, s-au refugiat în România peste 10.000 de soldați și ofițeri, printre ei fiind și președintele Poloniei Ignacy Mościcki (1867-1946). Aceștia au

fost primiți cu cordialitate de Români.

Dușmanii lui Armand Călinescu au pregătit minuțios atentatul. La cabinet au început să sosească zilnic scrisori de amenințare prin care era înștiințat că Mișcarea Legionară l-a condamnat la moarte. A fost și o încercare de răpire a fiului său, fără succes. Se intenționa ca ostaticul să fie schimbat prin eliberarea unor șefi legionari. Se organizase un grup terorist legionar alcătuit dintr-un avocat, un desenator și patru studenți: doi la Drept, unul la Medicină, altul al Politehnică.

Cei șase au urmărit mașina demnitarului și au ajuns-o aproape de intersecția cu Bulevardul Carol al II-lea. Moment nefast. Trecea o căruță, șoferul lui Călinescu n-a putut evita coliziunea și a oprit pe partea stângă a străzii. Din mașina urmăritorilor au coborât atentatorii, iar din cea a lui Călinescu, agentul care stătea lângă șofer. A fost împușcat rapid. Șoferul a izbutit să fugă pe partea dreaptă (asasinii veneau din stânga) urmărit de împușcături care nu l-au nimerit. Toți șase legionari înarmați cu revolvere și grenade au tras prin geamurile mașinii, au deschis portiera și au continuat să tragă în trupul care s-a rostogolit în drum. Peste 20 de proiectile au pătruns în trup: torace, plămâni, stomac și trei în cap. Asasinii plănuiseră să se predea după atentat, însă trecând prin fața lor o mașină particulară, au hotărât să meargă la Radio. Șoferul mașinii amenințat cu armele, i-a dus în strada Berthelot la Societatea de Radiodifuziune. La poartă, au împușcat portarul în picior, au dezarmat santinela, au tras focuri de intimidare și au intrat în sala de emisiune. Unul din legionari surescitat a urlat în microfon: „Primul ministru, Armand Călinescu a fost omorât. El a fost executat astăzi de o echipă de legionari”. Soldații din gardă au luat prizonieri pe cei șase care s-au predat aruncând armele. Duși la Prefectura Poliției, au fost interogați. În aceeași seară de 21 septembrie, cei șase asasini și încă doi complici, au fost executați la locul atentatului la orele 23:00. Cadavrele lor au zăcut la locul execuției mai mult de o săptămână. Au fost organizate pelerinaje ale grupurilor profesionale și sociale la locul asasinatului. Noul guvern al generalului Gheorghe Argeșeanu (21-28 septembrie 1939) s-a implicat într-o severă represiune împotriva legionarilor. În județe, au fost împușcați fără proces, fără condamnare, câte trei, patru și expuși în locuri publice spre a fi învățătură. Aproape trei sute de legionari și-au pierdut viața prin spânzurare și împușcare. Crudele exemple au avut un efect contrar. Represiunea carlistoargeșeană n-a obținut efectul scontat, nici simpatia populară. Scriitorul N. D. Cocea (1880-1949) parafrazăndu-l pe Arghezi scria după măsurile represive carliste: „Carol I stătea cu minciuna la masă, Carol II stă cu frica la masă”. Carol și-a dat seama de consecințe și a înlocuit pe general cu Constantin Argetoianu care a format noul guvern. Pedepsa umană s-a concretizat prin asasinarea generalului Gh. Argeșeanu de legionari, în noaptea de 26/27 septembrie 1940 la închisoarea Jilava.

Funeraliile naționale au avut loc la Ateneul Român. Sicriul cu corpul defunctului a fost salutat de personalități politice, instituții și reprezentanții diverselor colegii profesionale. Cuvântările numeroase au dovedit unitatea clasei politice și vehemența împotriva practicilor violente. Regele: „Nu-l pot înlocui cu nimeni”. Nicolae Iorga: „Un om s-a jertfit pentru liniștea țării sale...”. Cezar Petrescu: „Încă o dată istoria țării noastre e pătată de sânge. Pătată, nu sfințită”. Constantin C. Giurescu: „A căzut răpus de mâini ucigașe”.

În testament, Armand Călinescu și-a arătat dorința de a fi înmormântat la Curtea de Argeș. Dorința i-a fost îndeplinită. De la Ateneul Român, sicriul așezat pe afetul unui tun tras de șase cai, a parcurs Calea Victoriei și Calea Griviței însoțit și salutat de zeci de mii de oameni și oșteni așezați de-a lungul traseului. La Gara de Nord a fost depus în vagonul funerar și dus la Curtea de Argeș, unde după intonarea Tricolorului și 30 de salve de tun, a fost înhumat.

VIOREL GH. SPETEANU